

September 2012

Resume: Efterskolerne og uddannelsesmobilitet

Udarbejdet af DAMVAD for Efterskoleforeningen

For information on obtaining additional copies, permission to reprint or translate this work, and all other correspondence, please contact:

DAMVAD A/S
Badstuestræde 20
DK-1209 Copenhagen K
Tel. +45 3315 7554
info@damvad.com
damvad.com

Copyright 2012, DAMVAD

1	Efterskolerne og uddannelsesmobilitet – kort fortalt	5
1.1	Efterskoleelever kommer både fra uddannelsesstærke og uddannelsesfremmede hjem	6
1.2	Efterskolen har en positiv effekt på overgangen til ungdomsuddannelse – og delvist på gennemførelse	6
1.3	Der er markant forskel på gennemførelsen i 9. og 10. klasse – og størst effekt ved både 9. og 10. klasse på efterskole	7
1.4	Efterskolerne stimulerer til uddannelsesmobilitet – og har en særlig effekt på overgangen for elever fra uddannelsesfremmede hjem	8
1.5	Efterskolerne spiller en væsentlig rolle for overgangen til erhvervsskoler	10
1.6	Skolekammerateffekten betyder noget – men kan effekten fremmes?	10
1.7	Efterskolen spiller en væsentlig rolle for de ordblinde og unge med særlige behov	10

1 Efterskolerne og uddannelsesmobilitet: Resume

Uddannelsesmobilitet er og har i de seneste år været på den politiske dagsorden. Målsætningerne om, at 95 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse og 60 pct. en videregående uddannelse, er begge udtryk for et ønske om øget uddannelsesmobilitet. I denne undersøgelse sætter vi derfor fokus på, om et efterskoleophold – givet sin særegne skoleform – har en særlig betydning for den enkeltes uddannelsesmobilitet.

Spørgsmålet vi søger at besvare er, om et efterskoleophold øger den unges sandsynlighed for henholdsvis at starte på og gennemføre en ungdomsuddannelse set i forhold til en sammenlignelig elev fra folkeskolen og fri- og privatskoler. Sagt med andre ord: Har efterskolerne et særligt potentiale, når det gælder at fremme uddannelsesmobilitet?

Nedenfor præsenterer vi syv centrale budskaber og konklusioner¹.

¹ Bemærk, at fokus i effektanalysen kun er på elever fra de almene efterskoler, da det ikke er muligt at finde såkaldte tvillinger til eleverne på ordblindeefterskoler og efterskoler for unge med særlige behov.

BOKS 1: DEN ANVENDTE METODE

Analysen er gennemført på registerdata fra Danmarks Statistik og bygger på en fuldtælling af danskere, som i perioden 2000-2010 enten har haft direkte kontakt med grundskolen eller er forældre til en grundskoleelev.

Ikke alle elever har samme forudsætninger for at gennemføre et efterskoleophold og mange forskellige forhold spiller ind på, hvorvidt en elev gennemfører et efterskoleophold. Det betyder, at det ikke er muligt at sammenligne en efterskoleelev med en tilfældig udvalgt grundskoleelev uden tilknytning til efterskolen. For at sikre et troværdigt sammenligningsgrundlag anvendes en særlig økonometrisk model, som tager højde for de mange forskellige forhold, som spiller ind på, hvorvidt en elev gennemfører et efterskoleophold. Den anvendte metode kaldes propensity score matching og bringes i spil for at finde sandsynligheden (propensity scoren) for, at en elev fuldfører et efterskoleophold givet en lang række forskellige observerbare faktorer som køn, alder, herkomst, bopæl, egne kompetencer forældrenes kompetencer, familiesammensætning mm. På baggrund af de estimerede sandsynligheder findes til hver efterskoleelev en "tvilling", som på alle observerbare forhold ligner efterskoleeleven. Eneste observerbare forskel er altså, at tvillingen ikke har tilknytning til efterskolen.

Modellen tager højde for, at der kan være systematisk forskel på, hvorfor elever vælger enten 9. klasse, 10. klasse eller begge år på en efterskole. Dertil tager modellen højde for, at ikke alle skoler er ens idet nogle skoler i gennemsnit uddanner elever med bedre uddannelsesforudsætninger end andre.

Analysen tilnærmer den enkelte elevs uddannelsesforudsætning ud en sammenvejning af forældrenes uddannelseslængde, forældrenes arbejdsmarkedstilknytning samt forældrenes gennemsnitlige indkomst. Med afsæt i det estimerede skøn for uddannelsesforudsætninger inddeles alle grundskoleelever i fire lige store grupper. Denne inddeling danner rammen om en undersøgelse af efterskolens betydning for grupper med forskellige uddannelsesforudsætninger.

1.1 Efterskoleelever kommer både fra uddannelsesstærke og uddannelsesfremmede hjem

Megen forskning peger på, at elevernes baggrund er afgørende for deres uddannelsesvalg og mulighed for uddannelsesmobilitet. I denne analyse ser vi på elevbaggrund ud fra en sammenvejning af forældrenes uddannelsesniveau, arbejdsmarkeds-tilknytning og gennemsnitlige indkomst. Det viser to interessante konklusioner. For det første, at efterskolerne rummer elever fra *både* uddannelsesstærke og uddannelsessvage hjem. Fx kommer i alt 13 pct. af eleverne på de almene efterskoler fra uddannelsessvage hjem. For det andet, at der er markant forskel på elevernes baggrund i henholdsvis 9. og 10. klasse, hvor 10. klasse på efterskolerne er kendetegnet ved en større andel af elever, som kommer fra uddannelsesstærke hjem (62 pct.) både sammenlignet med 9. klasse på efterskolerne (54 pct.) og 10. klasser i folkeskolen (40 pct.).

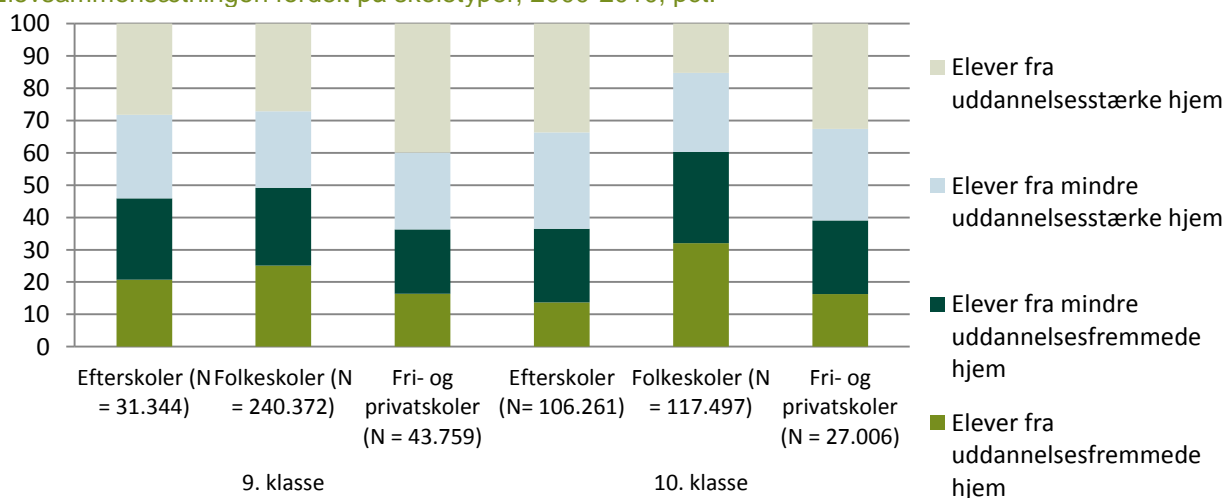
Set ud fra teorien om, at dem, man er på efterskole med, er afgørende for uddannelsesmobiliteten, så har efterskolerne umiddelbart et stort potentiale til at bidrage til uddannelsesmobilitet grundet deres elevsammensætning.

1.2 Efterskolen har en positiv effekt på overgangen til ungdomsuddannelse – og delvist på gennemførelse

I denne analyse måler vi effekten af et efterskoleophold på sandsynligheden for henholdsvis at starte og gennemføre en ungdomsuddannelse. Der er igen to centrale konklusioner. For det første er sandsynligheden for, at en efterskoleelev fra de almene efterskoler starter på en ungdomsuddannelse højere end for folkeskoleelever jf. figur 2. Der er dog ikke nogen signifikant forskel på efterskole- og fri- og privatskoleeleverne.

FIGUR 1

Elevsammensætningen fordelt på skoletyper, 2000-2010, pct.

Kilde: DAMVAD 2012 på baggrundtal fra Danmarks Statistik

Hvad angår gennemførelse er der for det andet ikke en signifikant forskel på efterskoleelevernes sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse sammenlignet med folkeskoleelever – 81 pct. for begge grupper. Derimod er der en signifikant forskel på efterskole- og fri- og privatskoleeleverne. Sidstnævnte har med 86 pct. en markant højere sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Mere interessant er det, at der er markant forskel på sandsynligheden for at gennemføre en ungdomsuddannelse mellem 9. og 10. klasse – det uddyber vi nedenfor.

1.3 Der er markant forskel på gennemførelsen i 9. og 10. klasse – og størst effekt ved både 9. og 10. klasse på efterskole

Ser vi på effekten af et efterskoleophold fordelt på klassetrin, har efterskolen en positiv effekt på 10.-klasseselevernes gennemførelse. Deres sandsynlighed for at gennemføre er 2,3 pct. højere end kontrolgruppen. Her er det værd at bemærke, at

10.-klasseseleverne udgør 80 pct. af alle de elever, som afslutter deres grundskole på en efterskole.

TABEL 1

Gennemførelse af ungdomsuddannelse fordelt på klassetrin

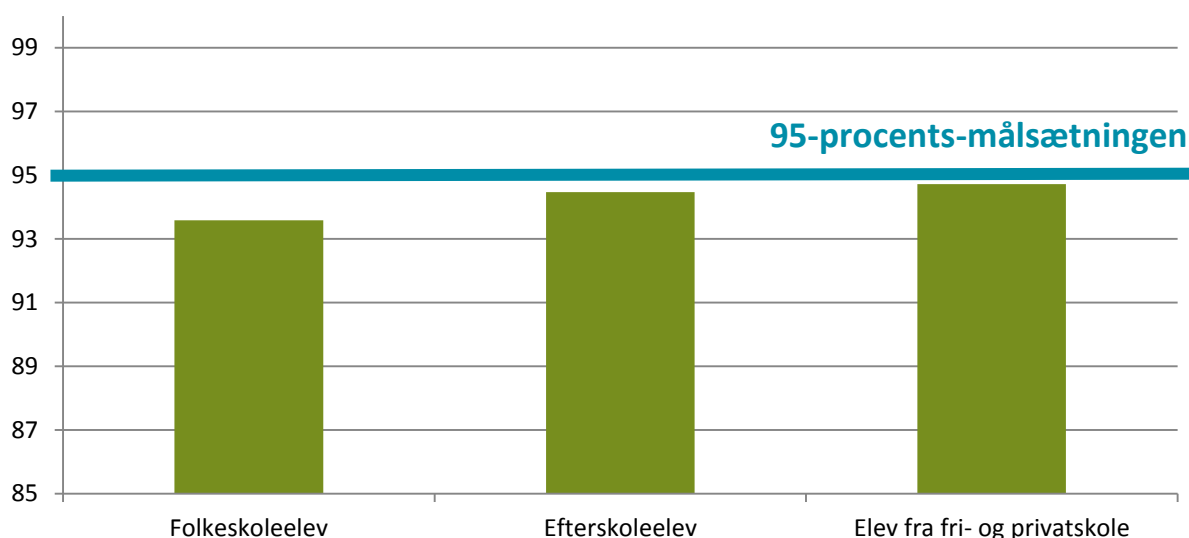
	Efterskole	Kontrolgruppe	Forskel i procentpoint	Forskel i procent
Alle	81,03	81,41	0,38	-0,6
9. klasse	72,18	79,34	-7,05***	- 9
10. klasse	85,33	83,43	1,89***	2,3
Begge år	80,26	78,54	1,73***	2,2

Kilde: DAMVAD på baggrund af data fra Danmarks Statistik. Note: *** indikere signifikansniveau på 1 pct. ** indikere signifikansniveau på 5 pct. Antal observationer i alt. = 109.004.

Noget anderledes ser det ud, når vi ser på 9.-klasseseleverne. Her er der tale om en negativ effekt, hvor efterskoleeleverne har 9 pct. lavere sandsynlighed for at have gennemført en ungdomsuddannelse otte år efter endt grundskoleophold. En del af forklaringen skyldes, at 9.-klassese-

FIGUR 2

Overgang til ungdomsuddannelse inden fem år efter gennemført grundskole

Kilde: DAMVAD på baggrund af tal fra Danmarks Statistik. Antal observationer = 164.342

elever generelt har en dårligere overgangsrate til ungdomsuddannelser – dvs., at der er færre som starter på en ungdomsuddannelse og dermed også en lavere sandsynlighed for at gennemføre. Zoomer vi ind på de 9.-klasseselever fra efterskolerne, som påbegynder en ungdomsuddannelse, så er deres sandsynlighed for at gennemføre dog også markant lavere end sammenlignelige elever fra folke- og fri- og privatskoler. Dette gælder både de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne. Det er dog særligt på erhvervsuddannelser, at eleverne halter efter. Efterskoleleverne har her 8 pct. lavere sandsynlighed for at gennemføre. En anden ting, som er værd at bemærke i denne sammenhæng er, at 9.-klasseseleverne fra efterskolerne i højere grad "shopper" rundt, dvs. de i højere grad starter på flere forskellige erhvervsuddannelser.

Ser vi endelig på elever, som gennemfører både 9. og 10. klasse på en efterskole, så er det her, vi finder den største effekt. Overgangsraten er her 2,3 pct. højere for efterskoleleverne i forhold til

sammenlignelige elever fra folkeskolen og fri- og privatskoler.

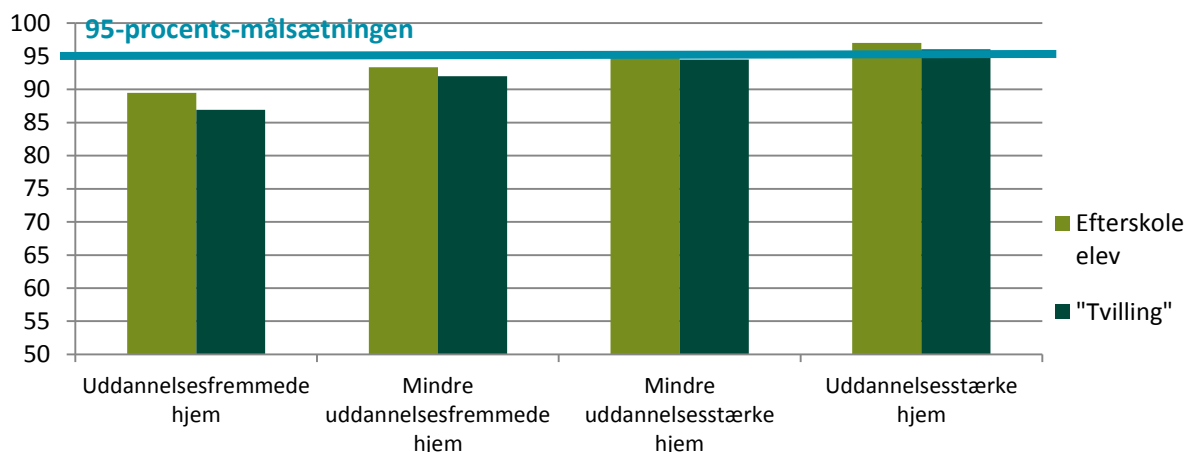
At efterskolen har størst effekt på både overgang og gennemførelse i 10. klasse er interessant i forhold til diskussionen om, hvorvidt 10.klasse skal målrettes fagligt svage elever, som det er på folkeskolerne. Effektmålingen viser netop, at det ekstra år betaler sig – også for de stærke elever.

1.4 Efterskolerne stimulerer til uddannelsesmobilitet – og har en særlig effekt på overgangen for elever fra uddannelsesfremmede hjem

Uddannelsesmobilitet defineres traditionelt ved, at en ung opnår et uddannelsesniveau, som ligger over forældrenes. I og med at vi i denne undersøgelsen sætter fokus på ungdomsuddannelser, er den eneste gruppe elever, som har mulighed for at opnå et højere uddannelsesniveau end deres forældre, elever, der kommer fra hjem, hvor grundskole er den højeste gennemførte uddannelse.

FIGUR 3

Overgang til ungdomsuddannelse fordelt på elevgrupper

Kilde: DAMVAD på baggrund af data fra Danmarks Statistik. N = 137.850.
Overgangsraten er signifikant højere blandt efterskoleleverne for alle grupper på et 1-procents-niveau

Selv om der er tale om en relativt lille gruppe elever, ca. 8 procent af eleverne på efterskolerne, så er der en positiv effekt, i og med deres sandsynlighed for at starte på en ungdomsuddannelse er 2,8 pct. højere end sammenlignelige elever fra folkeskolen/fri- og privatskolen.

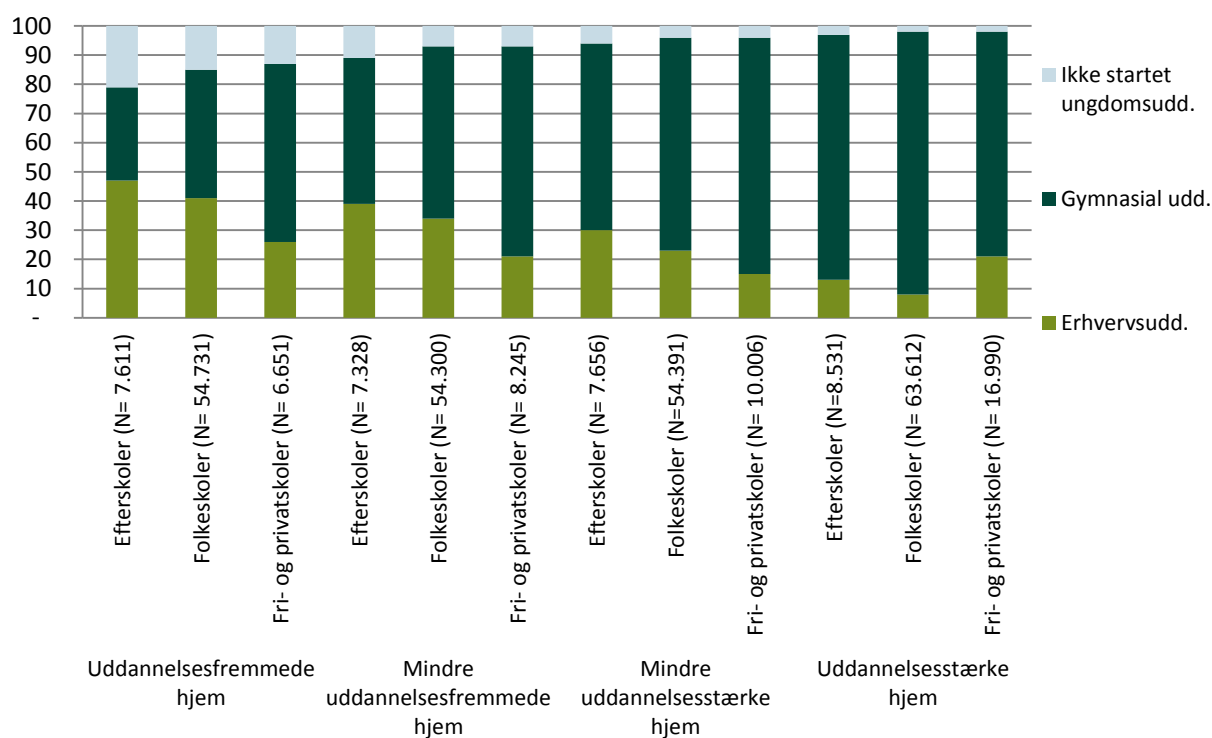
Endnu mere interessant er det, at efterskoleopholdet har den største effekt for de elever, som har de dårligste forudsætninger (se figur 3) – gruppen af de uddannelsesfremmede, som udgør omkring 13 pct. af eleverne på de almene efterskoler. Selvom denne gruppes overgangsrate til ungdomsuddannelse generelt er lavere end de øvrige grupper, så har efterskoleelever fra uddannelsesfremmede

hjem 2,9 pct. større sandsynlighed for at starte på en ungdomsuddannelse sammenlignet med lignende elever fra folke-, fri- og privatskoler.

Effektmålingen giver selv sagt ikke noget svar på, hvordan efterskolerne bidrager med uddannelsesmobilitet og stimulerer de uddannelsesfremmede, men andre undersøgelser peger på, at faktorer som miljøskiftet, mødet med anderledes lærere og en anderledes undervisningsform er med til at styrke de unge afklaringsmæssigt og gøre dem mere modne samt give dem mod og selvtillid til at kaste sig ud i en ungdomsuddannelse efter 10. klasse.

FIGUR 3.5

Overgang til ungdomsuddannelse 2 år efter endt grundskole fordelt på elevgrupper, 9.klasse, 2000-2008, pct.

Kilde: DAMVAD på baggrund af tal fra Danmarks Statistik

1.5 Efterskolerne spiller en væsentlig rolle for overgangen til erhvervsskoler

I disse år er der særligt fokus på erhvervsuddannelserne, og hvordan vi kan sikre et tilstrækkeligt niveau af højt kvalificerede faglærte. Udfordringen er, at flertallet af de stærke elever vælger det almene gymnasium. Nærværende analyse bekræfter, at andelen af elever, som starter på en gymnasial uddannelse, generelt er højere, jo stærkere elevernes baggrund er. Analysen viser dog, at andelen af 10.-klasses-eleverne på efterskolerne, som starter på en erhvervsuddannelse, ikke falder i samme grad som blandt 9.klasses-elever, jo stærkere baggrund eleverne kommer fra. Noget tyder altså på, at efterskolerne er i stand til at motivere de mere uddannelsesstærke elever til en erhvervsuddannelse.

Effektanalysen viser dog, at der ikke er en signifikant større andel af efterskoleeleverne, som starter på en erhvervsuddannelse – bortset fra 9.-klasses-eleverne. Det er så desværre også valget af erhvervsuddannelser, som forklarer, at 9.-klasses-elever på efterskolerne har en signifikant lavere gennemførelse, idet frafaldet på erhvervsuddannelser er signifikant større.

1.6 Skolekammerateffekten betyder noget – men kan effekten fremmes?

Skolekammeratskabseffekt henviser til, at elever påvirker hinanden, og at gode/dårlige kammeratskaber eller sociale miljøer har en positiv/negativ effekt på den enkelte elevs præstationer.

Analysen af skolekammeratseffekten viser, at der er en positiv signifikant sammenhæng mellem overgangen til ungdomsuddannelse og elevsammensætningen på en given skole. Analysen viser med andre ord en positiv skolekammeratseffekt,

som udmønter sig i, at elever med mindre gode uddannelsesforudsætninger har en højere overgangsrate til ungdomsuddannelsen, når de går på skoler med elever med gode uddannelsesforudsætninger. Denne effekt er at finde på alle grundskoler, men effekten er særlig stærk på efterskolerne.

En anden central konklusion er, at sandsynligheden for, at elever fra et uddannelsesfremmed hjem starter på en ungdomsuddannelse, øges markant, når de går på efterskoler, hvor der er en *høj* andel af uddannelsesstærke elever. Sagt med andre ord jo flere elever fra uddannelsesstærke hjem, jo bedre klarer eleverne fra uddannelsesfremmed hjem sig i overgangen til ungdomsuddannelse.

1.7 Efterskolen spiller en væsentlig rolle for de ordblinde og unge med særlige behov

Elever fra ordblindeefterskoler og efterskoler for unge med særlige behov fx ADHD adskiller sig fra elevgruppen på de almene efterskoler, folkeskolerne og fri- og privatskoler. Først og fremmest adskiller de sig i forhold til deres faglige indgangsniveau. De unge kommer netop på disse typer efterskoler, fordi de har forskellige faglige udfordringer. Eleverne adskiller sig også på forældrenes uddannelsesbaggrund, hvor de samlet set kommer fra hjem med et lavere uddannelsesniveau.

Det er derfor heller ikke overraskende, at færre elever fra ordblindeefterskolerne (82 pct.) og efterskoler for unge med særlig behov påbegynder en ungdomsuddannelse (41 pct.). Til sammenligning starter mere end 89 pct. af eleverne fra de almene efterskoler på en ungdomsuddannelse. Endelig adskiller elever på special- og ordblindeefterskolerne ved, at det er erhvervsuddannelser, som er altdominerende.

DAMVAD
OSLO . COPENHAGEN . DAMVAD.COM

Badstuestræde 20
DK-1209 Copenhagen K
Tel. +45 3315 7554

Essendrops gate 3
N-0368 Oslo
Tel. +47 970 43 859